

حمام‌های تاریخی

چهارمحال و بختیاری

اکبر علیزادی شمس آبادی
زهرا حسینی ایرانی

۱۳۹۳

سرشناسه: علیدادی شمس آبادی، اکبر، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور: حمام‌های تاریخی چهارمحال و بختیاری / اکبر علیدادی شمس آبادی،
زهره حسینی ایرانی
مشخصات نشر: شهرکرد: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرکرد، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۱۳۹۸-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: واژه‌نامه.
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: حمام‌ها -- چهارمحال و بختیاری -- تاریخ
موضوع: چهارمحال و بختیاری -- آثار تاریخی
شناسه افزوده: حسینی ایرانی، زهره، ۱۳۶۴ -
شناسه افزوده: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرکرد
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ ع ۸۹ الف / ۲۸۴۶ GT
رده‌بندی دیویی: ۳۹۱ / ۶۴۰۹۵۵۹
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۲۵۲۷۹۳

حمام‌های تاریخی چهارمحال و بختیاری
نویسنده: اکبر علیدادی شمس آبادی، زهره حسینی ایرانی
فیلم و زینک: لیتوگرافی سروش
چاپ: نقشینه شهرکرد؛ صحافی: نک شهرکرد
شمارگان: دوهزار نسخه
چاپ نخست: ۱۳۹۳
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۱۳۹۸-۳
شهرکرد: رحمتیه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد، معاونت پژوهش و فن‌آوری اطلاعات،
تلفن: ۳۳۶۱۰۶۰ (۰۳۸۱)

فهرست

صفحه	عنوان
۱	دیباجه
۳	فصل اول: حمام شناسی
۳	تاریخچه
۴	گرمابه در ایران
۴	الف) پیش از اسلام
۵	ب) دوره اسلامی
۱۳	دسته‌بندی انواع حمام‌ها در ایران
۱۳	الف: گرمابه‌های درون شهری
۱۴	ب: گرمابه‌های روستایی
۱۴	ج: گرمابه‌های آب گرم
۱۴	د: گرمابه‌های میان راهی
۱۴	ه: گرمابه در باغ
۱۴	و: گرمابه سلطنتی
۱۵	ز: گرمابه سیار
۱۵	ح: گرمابه خورشیدی
۱۵	ط: گرمابه صخره‌ای
۱۵	مباحث فنی و مهندسی حمام‌های ایران

۱۵	استخوان بندی حمام ها
۱۶	۱- پی ها
۱۷	۲- اجزای عمودی باربر
۱۷	۳- پوشش ها
۱۸	تاسیسات حمام
۱۸	۱- روش های تامین و ذخیره سازی آب
۲۰	۲- گرم کردن آب و محیط حمام
۲۲	۳- توزیع آب
۲۲	۴- دفع فاضلاب
۲۳	۵- تامین نور و تنظیم شرایط تهویه حمام
۲۴	ساختمان حمام
۲۵	مواد و مصالح حمام ها
۲۶	۱- آجر
۲۷	۲- سفال
۲۷	۳- سنگ
۲۸	۴- کاشی
۲۹	۵- شیشه
۲۹	۶- چوب
۲۹	۷- فلزات
۳۰	۸- قیر طبیعی
۳۰	۹- خاک رس
۳۰	۱۰- گچ
۳۱	۱۱- آهک
۳۱	۱۲- ساروج
۳۲	مصالح تشکیل دهنده ساروج
۳۴	تزئینات حمام
۳۴	الف- تزئینات کالبدی
۳۵	ب- تزئینات الحاقی

فصل دوم: حمام‌های تاریخی استان چهارمحال و بختیاری ۳۷

۳۷	پیشینه حمام در استان چهارمحال و بختیاری
۴۰	آداب شستشو در حمام‌های استان
۴۱	چالش‌تر
۴۲	حمام قلعه تاریخی چالش‌تر
۵۱	شهرگرد
۵۳	حمام نو
۵۹	حمام درب امامزاده
۶۶	فرخ‌شهر
۶۷	حمام دو قسمتی سادات و یخچال فرخ شهر
۷۶	بروجن
۷۸	حمام مکتب‌خانه بروجن
۸۳	بلداجی
۸۴	حمام بلداجی
۸۹	کاکلک
۸۹	حمام کاکلک
۹۶	سورک
۹۷	حمام سورک
۱۰۳	دزک
۱۰۶	حمام دزک
۱۱۰	شمس آباد
۱۱۲	حمام شمس آباد
۱۱۷	مرغملک
۱۱۸	حمام مرغملک
۱۲۳	پیوست ۱: واژه‌نامه
۱۴۱	پیوست ۲: شخصیت‌ها
۱۴۹	منابع (کتاب‌شناسی)

دیباچه

پاکیزگی تن و روح از روزگاران کهن نزد ایرانیان اهمیت ویژه‌ای داشته است. با آمدن اسلام به ایران، پاکیزگی و زوددن تن از هر ناپاکی، ضرورتی دو چندان پیدا کرد. اطلاعات باستان شناسی بدست آمده، حاکی از آن است که قوم آریایی برای شستشوی تن، اهمیت ویژه‌ای قایل بوده است و مکانی را مختص این مقوله ایجاد کرده است. به مرور زمان، حمام‌ها شخصیتی مستقل از لحاظ ساخت و عملکرد پیدا کردند و علاوه بر این، حمام به عنوان یک مرکز اجتماعی مهم در شهرها و روستاها معرفی گردید. احداث حمام از جمله کارهای عام المنفعه محسوب می‌شده است و بزرگان، خیرین و یا جمیع مردم به احداث حمام در مرکز شهر، روستا و یا بازار اقدام می‌کردند. با گسترش بهداشت فردی و ساخت حمام در منازل، استفاده از حمام‌های عمومی نیز بدست فراموشی سپرده شد و نتیجه آن شد که در حال حاضر از آن معماری‌های ناب و تاریخی، فقط تعداد محدودی از این بناها بر جای مانده است که تلاش مراکز فرهنگی و سازمان‌های مسئول را می‌طلبد تا این نگین‌های ارزشمند را از ورطه تخریب و ویرانی نجات دهند.

کثرت حمام‌های قدیمی موجود در استان چهارمحال و بختیاری این موضوع را به اثبات می‌رساند که جوامع شهری و روستایی این منطقه در گذشته برای نظافت و شست و شو اهمیت خاصی قایل بوده‌اند و در امر دستورات دینی و بهداشتی آیین اسلام دقت کامل داشته‌اند. این استان با قدمتی طولانی دارای گرمابه‌های تاریخی ارزشمندی بوده که متأسفانه تعداد محدودی از این بناهای زیبا و قدیمی با پیگیری سازمان‌هایی همچون میراث فرهنگی پس از احیا، تغییر کاربری یافته و با کاربرهای جدید از زوال و نابودی نجات یافته‌اند و بقیه متروکه شده و یا از بین رفته‌اند. در این کتاب سعی شده است که با معرفی تعدادی از این حمام‌های قدیمی استان، گامی کوچک در شناساندن این میراث فراموش شده به نسل جدید برداشته شود. بخش اول این کتاب، مروری بر تاریخچه حمام‌ها و بررسی ویژگی‌های عمومی آن‌ها می‌باشد و در فصل دوم نیز به معرفی تعدادی از حمام‌های تاریخی استان چهارمحال و بختیاری پرداخته شده است.

اکبر علیدادی شمس آبادی

سیده زهرا حسینی ایرانی